

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגליון - הרב שמואל אינגבר.

"כיוור... לרחצה... בין אהל מועד ובין המזבח" (שמות ל', י"ח)

(מקומו של הכיוור ופרטי השימוש בו)

פרשת 'כי תשא', פרק ל' - (י"ח) ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת לרחצה, ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים. (י"ט) ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם. (כ') בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו, או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה'. (כ"א) ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו, והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדרתם.

נושא א' - תיאור מקום הכיוור : "בין אהל מועד ובין המזבח"

התורה מציינת בפרשת 'כי תשא' את מקום הכיוור : **"בין אהל מועד ובין המזבח"**. תיאור זה מתאים למי שנמצא באהל מועד, ופניו אל עבר היציאה לכיוון מזרח. אך למי שנכנס מצד מזרח, הצד שממנו נכנסים לעזרה, ונמצא לפני מזבח העולה ופניו מערבה לכיוון אהל מועד, היה מתאים יותר התיאור בצורה הפוכה : **"בין המזבח ובין אהל מועד"**. ובפסוק כ' התורה מפרטת, שהכהנים צריכים לרחוץ את ידיהם ואת רגליהם : **"בבאם אל אהל מועד"**. אם כן, התורה מתארת כהן שבא מצד מזרח לכיוון אהל מועד, אז היה מתאים יותר שיהיה כתוב שהכיוור נמצא : **"בין המזבח ובין אהל מועד"**, בדרך הילוכו של הכהן, ומדוע כתוב הפוך? **ואולי** אפשר לומר, שמכיוון שבפסוק כ' העוסק בתכלית שימוש של הכיוור, מובא **קודם אהל מועד** : **"בבאם אל אהל מועד"**, ורק אחר כך **המזבח** : **"או בגשתם אל המזבח"**, לכן, גם בפסוק י"ח שמדבר על מקום הנחתו של הכיוור, מוזכר **קודם אהל מועד** ורק אחר כך המזבח. ובשאלה הבאה נתייחס לשאלה, למה בפסוק כ' עצמו מופיע קודם אהל מועד ורק אחר כך המזבח.

נושא ב' - "בבאם אל אהל מועד... או בגשתם אל המזבח"

בדרך של הכהן מהכניסה מצד מזרח לכיוון מערב, נמצא קודם המזבח ורק פנימה יותר לצד מערב נמצא אהל מועד. ואם כן, מדוע בפסוק כ' מוזכר קודם : **"בבאם אל אהל מועד"** שהוא פנימי יותר, ורק אחר כך מוזכר : **"או בגשתם אל המזבח"** שהוא חיצוני יותר? **ונראה לומר**, שסדר זה קשור לסדר דרגות הקדושה. **אהל מועד** מקודש יותר **ממזבח העולה** הנמצא בעזרה, ולכן התורה מדברת קודם עליו. ואם היה מוזכר קודם שיש לרחוץ במים בגשתם אל המזבח, אז היינו יודעים בקל וחומר שצריך לרחוץ לפני עבודה באהל מועד המקודש יותר. לכן הזכיר קודם שיש לרחוץ ידיהם ורגליהם בבואם אל **אהל מועד** המקודש יותר, ואחר כך מוסיף, בשיטת - 'לא זו אף זו', שאף בגשתם אל המזבח צריך לרחוץ במים.

נושא ג' - הבעיה בדרך הילוכו של הכהן אל הכיוור

בגלל מקום הנחת הכיוור, הכהן שרוצה להקריב על מזבח העולה, מגיע עד לפני מזבח העולה, ואז צריך לחלוף על פניו, להתקדם פנימה יותר אל עבר הכיוור, לרחוץ ידיו ורגליו, ולשוב אחורה אל המזבח. אז מדוע לא שמו את הכיוור לפני מזבח העולה? **ונראה לומר**, שאמנם ברוב המקרים רחיצת ידים ורגלים מן הכיוור נעשתה לפני תחילת העבודה, בבוא הכהן מחוץ לעזרה פנימה. אך לפעמים גם היה קידוש ידים ורגלים בצאת הכהן מעבודתו באהל מועד החוצה, כגון, כהן גדול ביום הכיפורים שבכל פעם שהיה מחליף בגדים בין בגדי זהב לבגדי לבן וההיפך, היה מקדש ידיו ורגליו פעמיים, לפני ההחלפה ואחריה, כמו שמובא במשנה 'יומא' (פ"ג מ"ג). ואם כן, יוצא שהכהן הגדול עבד בתוך ההיכל, ואחר כך יצא להחליף בגדים, והיה צריך לקדש ידיו ורגליו. אמנם ביום כיפור היה מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב ולא מהכיוור, וזה נעשה לכבודו של הכהן הגדול, כמו שמובא במשנה 'יומא' (פ"ד מ"ה), אך נראה שמעיקר הדין היה יכול לקדש ידיו ורגליו גם מהכיוור. ולפי זה ניתן לומר, שהתורה כתבה שיש לתת את הכיוור : **"בין אהל מועד ובין המזבח"**, לכבודו של הכהן הגדול, שהיה מקדש ידיו ורגליו ביום הכיפורים בצאתו מאהל מועד.

נושא ה' - הכפילויות שבמצוות הרחיצה וההבדלים שבין הפסוקים

כפילויות - הרחיצה מוזכרת בפרשת 'כי תשא' ארבע פעמים : בפסוק י"ח : **"ועשית כיוור נחשת וכנו לרחצה..."**. בפסוק י"ט : **"ורחצו אהרן ובניו ממנו, את ידיהם ואת רגליהם"**. בפסוק כ' : **"ירחצו מים ולא ימתו"**. בפסוק כ"א : **"ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו"**. **ונראה להסביר**, עפ"י מסי' זבחים' (י"ט ע"ב) : **"אמר ר' יוסי בר חנינא כל כיוור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו, אין מקדשים בו, שנאמר : 'ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו' (שמות מ', ל"א). ועל פי זה אפשר להסביר, שלכן מוזכרת כאן ארבע פעמים מצוות הרחיצה, ללמד שצריך שיהיו בכיוור מים שבביל ארבע רחיצות.**

ועוד נראה לומר, שמופיע ארבע פעמים עניין הרחיצה, כי יש בפסוקים אלו ארבע עניינים שונים, ובכל אחד מהם מוזכר עניין הרחיצה. **פסוק י"ח** מדבר על תכלית עשיית הכיוור - **'לרחצה'** : **"ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת לרחצה"**. **פסוק י"ט** בא לומר מי הם אלו שירחצו ממנו : **"ורחצו אהרן ובניו"**, ואת מה ירחצו : **"את ידיהם ואת רגליהם"**, לכן שוב מוזכר עניין הרחיצה. **בפסוק כ'** מובאים שני המועדים בהם יש לרחוץ, ובכל אחד מהם שוב מוזכר עניין הרחיצה. וכך מסביר **'רש"י'** שמה שכתוב **בפסוק כ"א** : **"ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו"**, מוסב על : **"או בגשתם אל המזבח"** המובא בסוף **פסוק כ'**. כי הציווי **בפסוק כ'** : **ירחצו מים ולא ימתו"** מוסב רק על המובא בתחילת הפסוק : **"בבאם אל אהל מועד"**. ולכן, עניין הרחיצה מופיעה כאן ארבע פעמים.

תיאור ששת ההבדלים שבין הפסוקים

1. **בפסוק י"ט** לא נאמר - **'ולא ימתו'**, בניגוד **לפסוקים כ' וכ"א** שבהם כן נאמר - **'ולא ימתו'**, כי פסוק זה לא עוסק בפרטי הדינים אלא במי צריכים לרחוץ. אך **פסוקים כ' וכ"א** מדברים על פרטי הדינים של הרחיצה, שהם המועדים בהם יש לרחוץ, ומה יקרה אם לא ירחצו. בתחילת **פסוק כ'** מובא המקרה הראשון בהם הם צריכים לרחוץ : **"בבאם אל אהל מועד"**, ולכן יש לציין - **'ולא ימתו'**. ובהמשך **פסוק כ'** מובא המקרה השני בו צריך לרחוץ : **"או בגשתם אל המזבח"**, ולכן שוב מובא - **'ולא ימתו'**. אמנם דין זה מובא רק בפסוק הבא **בפסוק כ"א**, אך הבאנו לעיל בשם **'רש"י'** שפסוק כ"א מתייחס למקרה השני שבפסוק כ'. ומדוע ציווי זה מופיע בפסוק

כ"א בנפרד, במקום שיובא בסוף **פסוק כ'**, לאחר המקרה של: "או בגשתם אל המזבח? נוכל להשתמש בפירושו של **'אבן עזרא'** שאומר, שהציווי מופיע פעם רביעית **בפסוק כ"א**, להורות שיעשו כן תמיד, כפי שכתוב: "**חק עולם** לו ולזרעו לדורתם". ונשלב את פירושו עם פירוש **רש"י** ונאמר, שאמנם הציווי מוסב על המקרה השני שבפסוק **כ'** כפי דברי **רש"י**, אך הובא בנפרד בפסוק **כ"א**, כדי לקשור אותו עם 'חק עולם' כדברי **אבן עזרא**.

2. בפסוקים י"ט וכ"א נאמר: "**ורחצו**", ואילו בפסוק **כ'** נאמר: "**ירחצו**". הפועל **'ירחצו'** הוא **בעתיד**, ואילו **'ורחצו'** הוא בזמן **עבר** בתוספת ו' ההיפוך מעבר לעתיד. ויש להבין מדוע התורה משתמשת פעם בצורה זו ופעם בצורה האחרת? **ואולי**, אפשר לומר, **שפסוק י"ט** מדבר על אהרון ובניו שהיו **בעבר** בזמן הקמת המשכן, לכן משתמשים בפועל שבמקורו הוא בזמן **עבר**. אך מכיון שרק עכשיו מקימים את המשכן, והם יעבדו בו לאחר מכן, לכן הוסיפה התורה את ו' ההיפוך מעבר לעתיד. אך **בפסוק כ'** לא מוזכרים אהרון ובניו, וממילא ההוראה היא לכל הכהנים שיהיו בעתיד, לכן התורה משתמשת בזמן **עתיד**. אמנם, **בפסוק כ"א** שהוא דומה **לפסוק י"ט**, אך לא מוזכרים בו אהרון ובניו, ואם כן, היה מתאים להשתמש בזמן **עתיד**, אך מכיון שבהמשך הפסוק מובא הדין שכך יש לנהוג **לדורות**, לכן שוב משתמשת התורה בפועל בעבר עם ו' ההיפוך לעתיד, לומר שגם **בעתיד** ינהגו לפי הציווי שהיה **בעבר**.

3. מדוע בפסוק י"ח נאמר רק - **'לרחצה'**. בפסוקים י"ט וכ"א מוזכרים שיש לרחוץ את **ידיהם** ואת **רגליהם**, ואילו בפסוק **כ'** נאמר רק שהם ירחצו **מים**? בעל **'שפתי כהן'** מסביר שהמילה - **'לרחצה'** **שבפסוק י"ח** בא לרמז שהכיוור בא לרחוץ אותם מעון העגל: "ועשית כיוור נחושת וכנו וגו'. נסמכה פרשה זו עם פרשת שקלים לומר כמו שהשקלים נעשו מהם האדנים שהם לזכרון, שכיפר להם מעשה העגל ונתלבן אותו עוון, כן הכיוור היה לרחוץ אותו עוון, ולזה אמר **'לרחצה'** ולא אמר **'לרחוץ ממנו ידיהם ורגליהם'**, כמו שאמר אחר כך **ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו**, אלא אמר **'לרחצה'** סתם, הוא רחיצת הכלוך הידוע". ולגבי שאר הפסוקים **נראה לומר**, **שבפסוק כ'** אין צורך לפרט: "את ידיהם ואת רגליהם", כי זה מופיע בסמוך לפני כן **בפסוק י"ט**, אלא רק מפורט **'מים'** שלא מוזכרים **בפסוק י"ט**. אך **בפסוק כ"א** שבא גם לומר שהציווי הוא לדורות, יש צורך לחזור ולומר, שיש לרחוץ: "**ידיהם ורגליהם**".

4. מדוע **בפסוק י"ט** כתוב: "**את ידיהם ואת רגליהם**", ואילו **בפסוק כ"א** כתוב: "**ידיהם ורגליהם**" ללא פעמיים את המילה - **'את'**? **רש"י** מסביר: "**את ידיהם ואת רגליהם** - **בבת אחת** היה מקדש ידיו ורגליו. וכך שנינו **בזבחים** כיצד קדוש ידים ורגלים? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית ומקדשין". ומסביר בעל **'שפתי חכמים'** שהמילה **'את'** באה לרבות. וכאילו היה כתוב: "**את ידיהם**" - עם ידיהם יהיו רגליהם, ו"**את רגליהם**" - עם רגליהם יהיו ידיהם. ולפי"ז מובן, **שבפסוק י"ט** יש את התוספת - **'את'** ללמדנו שיש לרחצם בבת אחת, ואילו **בפסוק כ"א**, כבר אין צורך בחידוש זה ולכן כתוב בלי המילה - **'את'**.

5. מדוע המילה **'ממנו'** מופיעה רק **בפסוק י"ט**? בפירוש **'מהר"י קארן'** על התורה מסביר, שבפסוק י"ט כבר מוזכר עניין הרחיצה, ומדוע כפל שוב בפסוק **כ'**? אלא בגלל **שבפסוק י"ט** כתוב - **'ממנו'**, והיינו יכולים לחשוב שניתן לרחוץ רק מהכיוור, לכן חוזר ואומר **בפסוק כ' - 'ירחצו מים'**, ללמד שהעיקר שירחצו מים ואפילו שלא מן הכיוור.

6. מדוע **בפסוק י"ט** מפורט מי הם הרוחצים: "**ורחצו אהרן ובניו ממנו**", ואילו **בפסוק כ"א** לא כתוב מי הם הרוחצים אלא רק בצורה סתמית: "**ורחצו ידיהם ורגליהם**"? בעל **'שפתי כהן'** אומר, שאפשר שרמז כאן על מה שאמר **'בתנא דבני אליהו'** (פרק ט"ו) והובא **בילקוט שמעוני'** (רמז שפ"ו) שלא לכהנים בלבד ניתנה קדושה בסיני אלא לכל ישראל, שנאמר (ויקרא י"ט, ב') דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, מכאן אמרו כל האוכל בלא רחיצת ידים סימן רע לו. אם כן **בפסוק כ"א** שכתוב רק: "**ורחצו ידיהם ורגליהם**", ולא מוזכרים אהרון ובניו, זה בגלל שפסוק זה מתכוון **לכלל ישראל**, וכן כתב **רמב"ם** ז"ל (פ"ד מהל' תפילה ה"ג) זה לשונו - תפילת שחרית רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו ומתפלל. **ונראה להוסיף**, שאולי בגלל **שבפסוק כ"א** קשור בהמשכו לציווי **לדורות**, לכן בפסוק זה כבר לא מוזכרים אהרון ובניו, אלא נכתב רק בצורה סתמית - **'ורחצו מבלי לציין את אהרון ובניו**.

נושא ז' - **'לפני הפרוכת' או 'מחוץ לפרוכת'**

לגבי **השולחן** נאמר בפרשת **'תרומה'** (כ"ו, ל"ה): "ושמת את **השולחן מחוץ לפרוכת**". התורה מציינת שיש לשים את **השולחן מחוץ לפרוכת**. ואילו לגבי **מזבח הקטורת** נאמר בפרשת **'תצוה'** (שמות ל', ו'): "ונתת אתו **לפני הפרוכת** אשר על ארן העדות". וכן לגבי **מזבח העולה**: "ונתת את **מזבח העולה לפני פתח משכן אהל מועד**". וצריך להבין, מדוע את **השולחן** ואת המנורה שמים **מחוץ לפרוכת**, ואילו את **מזבח הקטורת** נותנים **לפני הפרוכת ולפני הכפורת**. וכן את **מזבח העולה** נותנים **לפני פתח משכן אהל מועד**? נראה שיש להתבונן על כלי המקדש משני כיוונים. חלק הם מהמבט של מהחוץ פנימה, וחלק מבפנים החוצה. על **המנורה** יש להתבונן במבט **מבפנים החוצה**, ולכן נאמר בו: "**מחוץ לפרוכת**". ואילו על **מזבח העולה ומזבח הזהב**, יש להתבונן במבט **מהחוץ פנימה**, ולכן שניהם צריכים להיות באמצע מול הפרוכת וארון הברית. ובשניהם נאמר שהם **לפני הפרוכת**.

המשמעות היא, שכהן שנכנס לעזרה מבחוץ כלפי פנימה, ורוצה להתקרב אל ה' ולהתעלות בדרגתו הרוחנית, צריך לראות לפניו את המקום המקודש ביותר את קדש הקדשים, כי זו המטרה העליונה. ולכן כאשר הוא מקריב על מזבח העולה שבחוץ, זה צריך להיות - **'לפני הפרוכת'**, וההקרבה מקרבת אותו לקב"ה. וכאשר הוא נכנס יותר פנימה, ומקטיר קטורת על מזבח הזהב, שוב זה צריך להיות - **'לפני הפרוכת'**, וההקטרה מקשרת אותו עם הקב"ה. ולכן, שני מזבחות אלו נמצאים **באמצע** מול ארון הברית, והאמצע היא הדרך הקצרה ביותר אל ארון הברית. אך גם כאשר הוא יוצא מקדש הקדשים החוצה, ויש חשש שהוא ירד בדרגתו הרוחנית, צריך שיהיו כלי מקדש שיחזקו בו את הרוחניות. ואלו הם השולחן והמנורה, על שלל הרעיונות הרוחניים שיש בהם, ולכן נאמר עליהם שהם נמצאים - **'מחוץ לפרוכת'**. וגם נוכל לומר, שבניגוד לשני המזבחות שממוקמים **באמצע**, כי מבטאים את הדרך המרכזית של האדם היהודי, הרי שהשולחן והמנורה ממוקמים **בצדדים**, כי מבטאים את הדרך הצדדית, בה האדם מתרחק מקדש הקדשים, והדרך הצדדית היא גם ארוכה יותר, כי צריך להאריך כמה שאפשר את היציאה החוצה.

עפ"י זה, נראה להסביר, את השאלה לגבי **הכיוור**, מדוע מקומו של הכיוור: "**בין אהל מועד ובין המזבח**" ולא בתיאור הפוך. כי למרות שהוא שייך לכהן הבא להיכנס אל ההיכל ואל קדש הקדשים, הרי הוא שייך יותר לקבוצה של השולחן והמנורה שהם נמצאים מחוץ לפרוכת. וגם עליו נוכל לומר, שהוא לא נמצא **לפני הפרוכת** אלא **מחוץ לפרוכת**. והכהן היוצא מאהל מועד, הרי שלגבי הכיוור נמצא בין **אהל מועד ובין מזבח העולה**. ומבחינה רעיונית הדבר בא ללמדנו, שגם כאשר אדם יוצא מההיכל אל העזרה, צריך לזכור שהוא חייב להתקדש במים הקדושים. ולפי"ז נסביר מדוע הכיוור היה **בצד**, כי יש לו את המאפיין של השולחן והמנורה שגם הם נמצאים **בצדדים**.

השיעורים מתקיימים בזית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11:00 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net